

V SNEŽNIH LAVINAH JE TO ZIMO, NAJVEČ KONEC FEBRUARJA, V ALPAH UMRLO VEČ KOT 80 LJUDI

PLAZOVI SO MORILI PO ALPAH

Zadnji letošnji februarjski teden so se v Alpah prožili snežni plazovi, kakršnih ne pomnijo. Pod njimi je umrlo več kot 80 ljudi, največ v Avstriji in Švici. Samo v avstrijskem smučarskem središču Galtür je pod snežnimi plazovi umrlo 38 ljudi, večinoma smučarjev iz Nemčije, Avstrije, Danske in Nizozemske; kot zadnjo žrtev so izpod plazu odkopali 10-letno deklico iz Nemčije, katere starši in babica so prav tako umrli v tej nesreči. Trupla žrtev so prepeljali v cerkev v Innsbrucku, kjer je bila pogrebna slovesnost. V Švici so kot zadnjo žrtev plazov našli 90-letnega moškega, ki je bil 11. žrtev snežnih plazov te zime v državi.

TRAGEDIJA V GALTÜRU

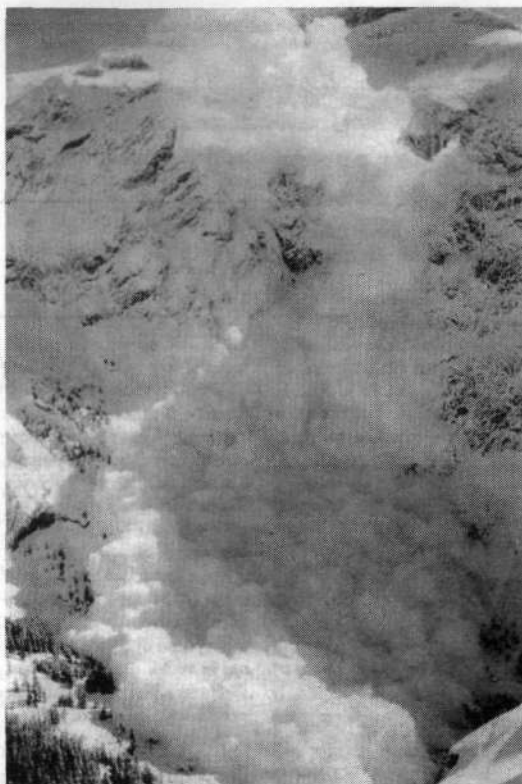
Kot so poročale tiskovne agencije, je po kratkotrajnem divjanju naravne sile in po tem, ko so velikanske snežne gmote podrle in pod seboj pokrile vse, kar se jim je postavilo na pot, legla na te predele moreča tišina. Galtür, ki je bil priljubljen smučarski kraj, se je zavil v žalost in niti sončno vreme naslednjih dni ni na njegove ulice zvalo skoraj nobenega od 200 gostov, ki se dotlej še niso vrnili domov.

»Še vedno smo v šoku,« je reporterju s solzami v očeh pripovedoval **Siegmund Wolfhard** iz Galtüra. Le nekaj metrov od sogovornikov je bil velikanski kup podrtije in delavci so z bagerji odstranjevali snežne gmote in ruševine. »Tukaj je stala trinadstropna hiša,« je dejal in pokazal na kup, ki je ostal po opustošenju 22. februarja ob 16. uri, ko je plaz ta penzion spremenil v kose, od katerih je bil komajda kateri večji od krožnika.

Opustošeni predel je v tem kraju najmanj tako velik kot sedem nogometnih igrišč, v mešanici kamenja in snega pa so bile stotine polomljenih desk, številne posteljne vzmetnice in tudi kakšna otroška igračka. »Ta predel ni veljal kot nevaren. Po naših ocenah ne bi mogel noben snežni plaz nikoli priti na to stran ceste in ogrožiti hiš,« je povedal član komisije za plazove novinarjem, potem ko si je ogledal prizorišče tragedije.

To je bila tragična zmeta za 31 ljudi v Galtüru in za sedemdeset v sosednjem Valzuru. Z 2500 metrov visokega Grieskopfa je z višine več kot tisoč metrov pribobnel 300 metrov širok plaz na priljubljeni smučarski kraj.

»Prvo, kar sem videla in kar mi je ostalo v spominu, so bile naokrog razmetane igralne karte in otroške igrače,« se prvih groznih prizorov po nesreči spominja 20-letna Nemka **Janette Schmitz**. »Veseli bomo, ko bomo prišli od tod,« je dejala njena mati. Obe sta v vasi ostali na prigovarjanje svojega očeta oziroma moža in nista kraja zapustili po zračni poti kot stotine drugih. Od tod ni takoj odšel niti Anglež **Tony Palin**, ki ga ta katastrofa ni vrgla s tira: »Prihodnje leto bomo spet prišli sem, saj tako lepe narave menda ni na tem svetu,« je poudaril 58-letni manager iz Manchestra. Sklenil je ostati tam do konca 14-dnevnega dopusta, katerega 11

Ko počni in zaborni, je že prepozno za ukrepanje, kajti pršni plaz drvi s hitrostjo do 300 kilometrov na uro.

dni je bil odrezan od sveta, dokler niso spluzili ceste skozi tirolsko Paznaunsko dolino.

ZA LAS REŠENI SMRTI

Niti v dolini in še predvsem v Galtüru zdaj ne bo več tako, kot je bilo pred lavinsko katastrofo. »Zdaj so to dnevi žalovanja in časi, ko moramo pokopati mrtve,« je dejal župan **Anton Mattle**. Krajevna uprava se je odločila, da bo najprej uredila žičniške naprave, zimsko rekreacijo pa bo do nadaljnjega pustila počivati. O podrobnostih novega zagona turizma v kraju prvi človek v občini tedaj še ni premišljeval, takoj pa se je javno zahvalil tistim, ki so pomagali, in številnim gostom, ki so ob nesreči stali ob strani. Sicer pa je prve dni in tedne po nesreči vse skupaj v vasi še spominjalo na brezskrbne čase: na balkonih prenekaterega hotela in penzionu v Galtüru, ki se je spremenil v mesto duhov, so na razbitih in prevrnjenih ograjah še viseli napisi »zasedeno«. Seveda pa je bilo mogoče razumeti župana Mattleja, ko je takrat dejal, da »smo vsi zelo, zelo utrujeni«.

Ko je minil prvi val plazov, se je vreme tako spreminjalo, da so vremenoslovci opozarjali na nevarnosti novih lavin. Na nekaterih hribovitih pobočjih ob naseljenih krajih so z razstrelivom umetno sprožili plazove in se včasih tudi nekoliko ušтели: ko so tako umetno sprožili 350 metrov širok pršni plaz, se je ta sesul tik ob robu kraja Leukerbad v švicarskem Wallisu in 30 ljudi je za las ušlo smrti. – Sicer pa samo v Švici porabijo vsako zimo 70 ton razstreliva – z dinamitom, ki ga mečejo iz helikopterjev, ali s topovi sprožajo snežne plazove.

Ker je bilo vreme ugodno, so iz Wallisa s helikopterji lahko rešili 1500 dopustnikov in jih prepeljali v varne doline. V francoskih Alpah pa so po desetdnevem trepetanju za trojico turnih smučarjev med enim od helikopterskih preletov pokrajine izginule vendarle naši žive.

NAJVEČJI ZRAČNI MOST

Ko so oblasti spoznale, da v doglednem času ne bo mogoče očistiti cest, ki so jih zasuli plazovi in po katerih bi se turisti iz porušenih smučarskih središč lahko vrnili

domov, so jih iz teh krajev brez elektrike, v katere so hrano lahko dovažali edinole po zračni poti, takoj začeli voziti v doline s helikopterji, prav tako so po tej poti vozili na varno tudi domačine, ki so to želeli. Samo pri evakuaciji Paznaunske doline na avstrijskem Tirolskem je sodelovalo 54 helikopterjev iz Avstrije, ZDA, Nemčije, Francije in Švice, ki so do tega kraja zgradili zračni most, največji zračni most v zgodovini Avstrije, in na varno prepeljali 3000 ljudi. Vendar je več sto ljudi vendarle hotelo ostati v Galtüru, dokler ne bi od tod v dolino očistili ceste, kajti nekateri so se hoteli vrniti domov s svojimi avtomobili, s katerimi so se bili pripeljali na zimske počitnice, nekateri pa so preprosto hoteli biti do zadnjega dne na dopustu, ki so ga bili plačali.

Čeprav je bil helikopterski zračni most v Galtür odlično organiziran, saj so plovila pristajala in vzletala natančno po voznem redu, »kot na letališču«, kot je dejal direktor za turizem v Galtüru **Gerhard Walter**, saj so morala v razmeroma kratkem času evakuirati 2000 dopustnikov in domačinov, so občasno na kraju pristanikov nastale dolge vrste čakajočih: nekateri zaskrbljeni

namesto komentarja

DRUŠTVA S SRCEM IN DUŠO

Ve se, da je neka skupina dejavna in znana, če ima nekoga, vsaj enega, ki neprestano potiska ta voz naprej. Ko se iz kroga umakne in če za njim ne stoji drugi, ki bi bil pripravljen prevzeti njegovo delo, se skupina pogosto razide ali se vsaj tako zapre v svoje kroge, da ni o njej nobenega glasu več.

So planinska društva, ki so jih bili njega dni polni časopisi, na njihovih občnih zborih je bilo toliko članov, da je bilo treba prinesiti dodatne stole, na planinskem plesu po uradnem delu pa so kar številni vztrajali do zgodnjih jutranjih ur. Zdaj na občni zbor marsikateroga od teh društev pride le nekaj stalnih družb, ki redno hodijo na planinske izlete, ker se je prej vsestranska društvena dejavnost osula do te ravni. Odšli so ljudje, ki so društvo držali skupaj, za njimi ni bilo drugih, ki bi bili pripravljeni ali sposobni delati isto.

O nekaterih planinskih društvih najširša planinska javnost ve skoraj vse, kar se kolikor toliko pomembnega dogaja v njenih odsekih in sekcijah, o nekaterih ni leta dolgo nobenega glasu, ker jim menda popolnoma zadostuje, da se sestajajo v svojem krogu, pošljejo na skupščino PZS ali na sestanek meddruštvenega odbora svojega človeka, ki tam ne izgovori besede in stvari preprosto »vzame na znanje«, poberejo članarino ter se ob kakšnih okroglih obletnicah tako opogumijo, da katerega od svojih

članov, najpogosteje iz vodstva, predlagajo za kate-ro od priznanj krovne organizacije, ki ga seveda do-bijo.

Občasno pa ti vase zaverovani vendarle povzdignejo glas: zakaj je osrednja pozornost posvečena samo nekaterim planinskim kočam, proti politiki katerih si niti sama Planinska zveza Slovenije ne drzne izreči nobene kritične besede, zakaj časopisi (in tudi Planinski vestnik) pišejo vseskozi samo o nekaterih društvih in nekaterih planincih, čeprav so nekateri drugi enako zaslužni in nekatera druga društva enako delavna, zakaj je tako pogosto slišati o nekaterih vrhovih in nekaterih planinskih poteh, o drugih enako zanimivih in lepih pa leta dolgo ni zapisana niti besedica.

Planinsko javnost seveda nekoliko bolj zanima najvišja gora kot kucelej nekje med atraktivnimi gorskimi vršički. Vendar je malo znana planinska pot za marsikoga zanimivejša od še tako razvpite visokogorske steze, na kateri se je zaradi navala komajda mogoče srečevati. Zanesljivo je opisana v katerem od številnih slovenskih planinskih vodnikov in zarisana na karti, doživljajskega opisa v javnih glasilih pa že ni; večja verjetnost je, da bo kdo opisal doživetje s Triglava kot z Goteniškega Snežnika, Pršivca ali Mirmo gore.

O vsakem planinskem društvu, še tako majhnem, bi radi kaj prebrali, če bi nam seveda kdo kaj napisal, o vsaki planinski koči in poti ne glede na to, ali skrbi zanjo veliko ali majhno društvo, iz mesta ali s podeželja, akademsko ali delavsko. In tudi preberemo, če društvo le ima človeka, ki je pripravljen o tem kaj napisati. Žal imajo take ljudi le nekatera društva – in potem se brajci sprašujejo, zakaj je tako in ne drugače.

Marjan Raztresen

Strašne posledice snežnega plazov – švicarski vojaki skušajo rešiti, kar se še da rešiti.

turisti so hoteli za vsako ceno dobiti sedež na prvem možnem poletu, čeprav so vsakemu človeku v kraju sporočili, ob katerem času je zanj rezerviran sedež in nikomur sploh ne bi bilo treba čakati. Tako je morala na pristajališču delati red gorska žandarmerija. Pri prevozu so imeli prednost predvsem starejši ljudje in dopustniki, ki so zboleli zaradi nekajdnevnega mraza – približno 6000 stalnih in začasnih prebivalcev je namreč ob pomanjkanju elektrike kar precej zmrzovalo. V vasi so ostali le tisti (predvsem domačini), ki so to izrecno želeli, in seveda tisti, ki so bili zaradi svojih posebnih znanj pri reševanju nujno potrebni.

SREČE IN NESREČE

Dramatično se je razvila situacija v Valzurju na Tirolskem. Majhno naselje, ki leži med Galtürrom in Ischglom, naj bi v celoti evakuirali neke srede, vendar so akcijo zaradi neurja prekinili. Le nekoliko pozneje je snežni plaz zasul enajst hiš tega zaselka.

Ko je krizni štab v Galtürju in okolici delal bilanco te naravne nesreče, ki je bila največja taka katastrofa v novejši zgodovini Avstrije, je ugotovil, da sta dva plazova, ki sta tisti terek in sredo pridvela z gore, zasula 64 ljudi. Devet od teh oseb so poškodovane prepeljali v bližnje bolnišnice, 17 so nepoškodovanih rešili iz objema snežnih gnot.

Srečo so imeli tudi v kraju Einödsbach v Allgäuju v nemški zvezni deželi Bavarski, kjer je velik snežni plaz zdrvel z gorskega pobočja skoraj dobesedno mimo neke gostilne, hkrati pa zasul edino cesto v dolino. Nekaj dni je gostilničarjeva družina trepetala, kaj se bo zgodilo, posebno še, ker je še kar močno snežilo, naposled je gostilničarjeve rešil negotovosti helikopter, ki jih je odpeljal v dolino.

Prav dramatična je bila še nekaj dni po morilskih plazovih situacija v Švici, kjer je bilo več kot 100.000 ljudi odrezanih od sveta in vklenjenih v snežni objem. Med drugim je velik pršni plaz zdrvel ob robu počitniškega kraja Leukerbad v švicarskem Wallisu in poškodoval šest večdružinskih hiš (nekaj dni pozneje pa so, kot že

omenjeno, prebivalci te vasi komajda ušli novi nesreči, ko z eksplozijo sprožen plaz ni šel natančno po načrtovani poti). Reševalne ekipe so 30 nepoškodovanih ljudi rešile iz hiš, ki jih je močno razmajal zračni pritisk, nastal zaradi plazov.

PROTESTI NEKATERIH HOTELIRJEV

V lepem vremenu so reševalci več kot 1500 dopustnikov iz počitniških krajev v Wallisu, ki so bili zaradi plazov odrezani od sveta, rešili s helikopterji. Največjo prednost so takrat imeli poleti v visokogorsko dolino Goms, kjer ljudje več dni niso imeli električnega toka. V mesto Brig v Wallisu so morali evakuirati 120 družin iz predela na nadmorski višini 800 do 1000 metrov, kjer je velik plaz z Glishorna grozil, da se bo zrušil na kraj. Prejšnje zime, ko je zapadlo veliko snega, se je namreč snežni plaz vedno ustavil le nekaj sto metrov nad hišami.

Posebno napeta je bila lavinska situacija tudi v Graubündnu in v kantonu Glarus v Švici. V tem kantonu je namreč po prvih plazovih na novo zapadlo 50 do 70 centimetrov snega, kar bi lahko povzročilo nove plazove. Strokovnjaki za plazove, ki so prišli na pomoč, so kmalu po prvem valu plazov poročali o protestih hotelirjev: ker še niso očiščene ceste do njihovih krajev, imajo v tamkajšnjih počitniških objektih velik izpad dohodkov. »Vendar so človeška življenja seveda pred možnjiki,« je to komentiral predstavnik policije.

V francoskih Alpah pa je posadka helikopterja, ki je bil na poizvedovalnem poletu, odkrila tri pred dnevi zablokade planince, ki jih je močno sneženje s plazovi odrezalo od sveta in jim preprečilo vrnitev v dolino. Postavili so si iglu, ki jih je zavaroval pred mrazom. Reševalci so poudarili, da so preživeli zaradi izredne volje in dobre organiziranosti, pa tudi zaradi izvrstne opreme.

V švicarskem kraju Evolene, ki ga je prizadel snežni plaz, so reševalne ekipe med drugim iskale tudi pogrešan par nemških turistov, ki sta imela namen preživeti zimske počitnice v tem smučarskem kraju v Wallisu. »Svoje počitnice sta nameravala preživeti v

Evoleneju, vendar nihče ne ve, ali sta sploh prišla v Wallis,« je povedal predstavnik kantonske policije v Sionu v Wallisu. Policisti in vojaki so z detektorjem kovin iskali avto obeh Nemcev, starih 30 let. Prav tako so intenzivno iskali v hotelih, penzionih in turističnih pisarnah celotne regije ta par, ki so ga bili zadnjič videli 17. februarja v neki občestni okrepčevalnici v Freiburgu v pokrajini Baden-Württemberg. V Evoleneju so reševalci dolgo iskali tudi neko 49-letno Francozinjo, ki naj bi bila pokopana pod plazom in o kateri so sprva napačno poročali, da naj bi to bila 12-letna deklica.

REŠILNA TOVARIŠKA POMOČ

Kot so poročali gorski reševalci iz Briancona, so v francoskih Alpah ta čas opazili vsaj dva plazova, v enem od njih pa je umrl en alpinist, medtem ko sta bila dva poškodovana. Smrtonosni plaz se je sprožil zgodaj popoldne, ko je 12 alpinistov, opremljenih z napravami za iskanje zasutih pod snegom, sestopalo ob vzhodu Saint-Verana. Na prelazu Noire na nadmorski višini 2800 metrov se je sprožil 250 metrov širok in 400 metrov dolg plaz, visok preko štiri metre. Odnesele je dva alpinista, nekaj pa se jih je rešilo, ker so bili le malo zasuti. Deseterica se je nemudoma lotila iskanja zasutih dveh tovarišev. Enega so pol ure pozneje našli mrtvega, drugi pa jo je odnesel s hudimi poškodbami prsnega koša. Po radijski zvezi so poklicali helikopter in ranjenca takoj odpeljali v bolnišnico.

V Allgäu v nemški zvezni deželi Bavarski so imeli več sreče. Tam se je sicer pri kraju Steibis sprožil šest metrov debel in sto metrov širok snežni plaz, zaradi katerega so sprožili obsežno iskalno in reševalno akcijo, na kateri je več kot 200 reševalcev z lavinskimi psi in

štirimi helikopterji iskalo morebitne žrtve. Toda kot je sporočila policija, pod snegom ni bilo nobene žrtve.

V švicarskem smučarskem območju Ovronnaz v kantonu Wallis je velik plaz zajel turnega smučarja. Z lastnimi močmi se je rešil in do smrti prestrašen odšel, od koder je bil prišel. Kot je pozneje sporočila policija, ki si je iz helikopterja ogledala to zasneženo pobočje, je bil plaz v zgornjem delu širok med 500 in 800 metri.

Letošnji februarski plazovi so zaprli tudi nekatere najpomembnejše prometne žile v Alpah. Tako so se švicarske oblasti šele po tednu dni odločile, da bodo spet odprle cestni predor na Gotthardu in avtomobilsko cesto A 2. Kolikšna je natančno škoda zaradi katastrofalnih februarskih plazov, še zdaj ni čisto natančno znano; kmalu po prvih izračunih je prvi mož Tirolske, deželni glavar **Wendelin Weingartner**, gospodarsko škodo samo v Paznaunski dolini ocenil na 150 milijonov šilingov na teden.

REŠENA IZ LEDENEGA OBJEMA

V Franciji je bilo najhuje v Chamonixu, paradnem kraju francoskega zimskega turizma. Deset metrov visok in 200 metrov širok snežni plaz se je spustil s 1967 metrov visokega Mont Peclereta. V sekundi je nekaj sto ton snega z velikansko hitrostjo zgrmelo 700 metrov globoko v dolino. Že zračni val pred plazom ruva dreve, snežna masa, ki mu sledi, pa je trda kot beton in pride v vsako spranjo.

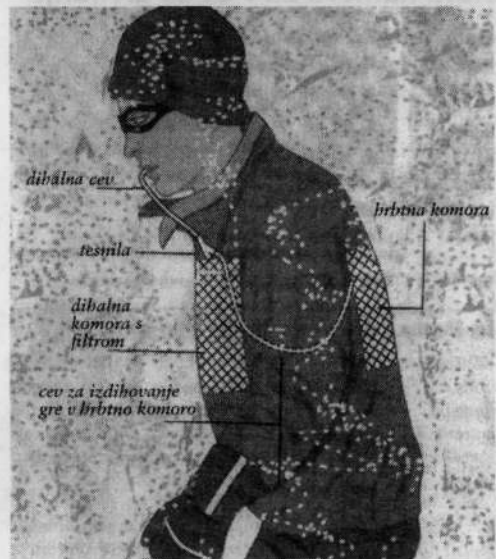
Osemletni Raphael je poskušal zjutraj priti v šolo v Argentierju, vendar je bila cesta v dolino zaradi nevarnosti plazov zaprta. Njegov oče je sicer vedel za snežno gmoto, ki je nevarno visela pod vrhom gore, vendar ga ni skrbelo. Ostal je doma, zakuril v kaminu in name-

Preživetje z lavinskim jopičem?

Ali bo izum, imenovan »lavinska pljuča«, rešil v snežnem plazju zasute turne smučarje, alpiniste in druge obiskovalce zimske gorske narave? Poseben jopič si je izmislil ameriški pustolovec in profesor psihatrije **Thomas Crowley**. V navadno smučarsko bundo je vžil zračne komore in ko obiskovalec zimske gorske narave opazi, da se mu približuje snežni plaz, ki mu ne bo mogel uiti, potegne cev, ki je vgrajena v bundi, in vdihava kisik iz snega preko prsne komore.

Običajno imajo, kot kažejo statistike, žrtve snežnih plazov 90 odstotkov možnosti za preživetje, če jih iz plazju odkopljejo v 15 minutah, po 35 minutah, ki jih preživijo v plazju, pa jih 70 odstotkov umre. Vzrok za smrt je najpogosteje ta, da površina ust in nosu ni dovolj velika, da bi vsrkavala dovolj kisika iz snega.

Z »lavinskim jopičem« naj bi žrtve plazov preživele v snegu dobro uro. Zračna komora na trebuhu namreč s posebnimi ventili vsrkava kisik iz snega, ogljikov monoksid, ki ga človek izdihuje, pa odteka v komoro na hrbtu.

Lavinski sneg vsebuje 40 do 60 odstotkov zraka, pršič pa celo 90 odstotkov.

raval preživeti prijeten dan z družino. Opoldne jih je obiskal prijatelj in z njimi spil čaj, potem pa se je odpravil k ženi.

Zgodilo se je 15 minut pozneje, malo po 14. uri. Snežna gmota se je prevesila in se začela valiti v dolino. Najprej je bilo slišati bobnenje, drevesa so pokala, zapihal je veter, potem se je vsul snežni prah. V petih sekundah je bilo vse mimo, zavladala je tišina.

Najprej so začeli pomagati hotelski gostje in hotelirji, ki jim je bilo prizaneseno. Počasi so na kraj nesreče prihajali reševalci iz Argentierja – na smučeh, ratrakih, pripeljali so tudi lavinske pse. Mrzlično so kopali, kjer so nekoč stale hiše. Nekatere so bile še vidne, kje so stale druge, so samo slutili. Bilo je že temno, ko so zagledali kos lesa, za katerega so vedeli, da je del verande Raphaelovega očeta **Daniela Lagardesa**. Prijatelj, ki je zapustil družino nekaj minut pred plazom, je slutil, da sta oče in sin obsedela pred televizorjem. Toda kje naj bi bila dnevna soba? Bila je tekma s časom, tekma s smrtjo. Okrog osmih zvečer je pes zalajal, nekaj minut pozneje so našli v kavbojke in majico oblečenega Daniela. Ležal je na trebuhu tam, kjer je bila nekoč dnevna soba. Zdravnik ga je pol ure oživljal, vendar ni pomagala niti topla infuzija, niti srčna masaža, niti umetno dihanje.

Uro pozneje še niso našli sledov za Raphaelom in njegovo materjo. Daljinski upravljalca televizorja, ki so ga našli, jih je vendarle navdal z novim upanjem, kajti v njegovi bližini naj bi bil tudi Raphael. Spet so se vrgli na delo, minile so še tri ure, od katastrofe pa je preteklo že deset ur, ko so naleteli na roko, ki se je premikala, potem na glavo, otrok je odprl oči in vzdihnil. Na nogah

mu je ležal debel tram in ga prikoval v belo snežno odejo. Ležal je ob mrtvi materi z obrazom v snegu, prsti so bili skrčeni, noge neobčutljive. Pol ure so se reševalci mučili s tramom, potem je zdravnik lahko izvlekel Raphaela. Zavili so ga v tople odeje in folijo ter ga odpeljali v hotel Les Bacs Rouges, kjer je bila urejena postaja prve pomoči.

Ob 2.45 ponoči je zdravnik položil Raphaela v svoj avto in ga kljub grozeči nevarnosti po zaprti cesti odpeljal na kliniko v Chamonix. Vedel je, da tvega življenje in da gre za življenje ali smrt. Malo pred ciljem je ustavil in Raphaela vprašal, kdaj se je rodil – hotel se je prepričati, ali je fant še pri zavesti, kajti dečkova telesna temperatura je padla na komaj 28 stopinj.

Sošolci so za Raphaela zbrali denar, kajti fant ni izgubil samo očeta in mame, ampak tudi dom in vse stvari, ki so mu kaj pomenile. Na pogreb so ga pripeljali njegovi rešitelji v invalidskem vozičku, kajti ni se še mogel postaviti na noge, ker so bili živci predolgo ukleščeni. Med pogrebom so nad svežim dvojnim grobom letali helikopterji, ki so v dolino prevažali umrle. Dvanajst jih je bilo...

TUDI PLAZOVI POSLEDICA TOPLE GREDE?

Katastrofalni snežni plazovi predvsem v Avstriji in Švici so po oceni nemškega raziskovalca podnebja **Christiana Schönwieseja** »navidez redke ekstremni pojav«. Zadnji primerljivi primer, ki je zabeležen v zapiskih, je bil v 16. stoletju, kot je dejal profesor za meteorološka raziskovanja okolja na univerzi v Frankfurtu ob Maini. Učinek tople grede naj bi bil po mnenju tega strokovnjaka pomemben vzrok za povečano število snežnih

Zlata kamera za Pot za življenje

Na 10. mednarodnem filmskem festivalu gorniških in pustolovskih filmov v Avstriji, ki je bil lanskega novembra, je v močni konkurenci 160 filmov z vsega sveta zmagal 54-minutni dokumentarni film TV Slovenija Pot za življenje. Režirala ga je **Hana Kastelečeva**, scenarij zanj je napisala **Marjeta Keršič Svetel**, prikazuje pa smučarsko alpinistični dosežek **Urbana Goloba**, pravzaprav njegovo (ki je tudi nasploh prvo) zimsko prečenje slovenskih Alp od Tolmina do Maribora, ki je trajalo 13 dni.

Ta vrhunski športni uspeh je še toliko pomembnejši zato, ker ga je dosegel 28-letni Urban Golob, svobodni novinar, geograf in glasbenik, predvsem pa alpinist in alpinistični smučar, ki je kot osemletni otrok zbolel za eno od najhujših oblik malignega raka v ustih. Z njim se je bojeval štiri leta in ga premagal, morda tudi zato, ker je imel poleg dobre medicinske pomoči ob sebi pogumno mamo, ki mu je dajala duševno moč, in očeta, ki ga je med zdravljenjem vodil v gore, z njim plezal in smučal in mu tudi tako krepil zdravje.

Prečenje slovenskih Alp lansko zimo je Urban Golob

posvetil otrokom, ki se zdravijo na hematološkem oddelku Pediatrične klinike v Ljubljani, kjer je bil dolgo tudi njegov drugi dom. S tem podvigom je hotel slovensko javnost opozoriti na ta oddelek Kliničnega centra, ki mu vedno primanjkuje denarja in katerega del bi lahko prispevali Slovenci, ki bi darovali v poseben sklad za pomoč otrokom z rakom in krvnimi boleznimi.

Urban Golob je lansko poletje skupaj s prijatelji alpinisti peljal na tabor v Trento male bolnike z rakom. To je storil zato, ker ve, da sta narava in športna dejavnost njega dni koristili tudi njemu. Vsi mali bolniki so v Trentu plezali, hodili na izlete, se vozili s splavi itd. Ves čas tabora nihče ni niti omenil utrujenosti, čeprav so bili pogosto mokri, se nihče ni niti prehladil.

Nagrada za prvo mesto na festivalu v Avstriji ni bila samo zlata kamera, ampak tudi 20.000 avstrijskih šilingov, ki jih je filmska ekipa s soglasno odločitvijo darovala v sklad za pomoč otrokom z rakom in krvnimi boleznimi. Denar bo v celoti namenjen drugemu taborjenju otrok, ki se zdravijo na hematološkem oddelku Pediatrične klinike v Ljubljani, tabor pa bo spet v Trentu.

Neva Železnik

plazov. – Sicer pa v Galtüru v zadnjih 400 letih, odkar so tam začeli beležiti plazove, ni podatkov o snežnem plazu z uničujočimi posledicami. Najhujša nesreča s snežnimi plazovi v Avstriji po drugi svetovni vojni se je zgodila leta 1954 v vasi Blons, ko je življenje izgubilo 56 ljudi.

Precej nenavadno je, da je bil naslednji konec tedna, ko se v turističnih krajih navadno menjajo gostje, velikanski naval v kraje, ki so jih plazovi najhujše prizadeli. Radovedneži so hoteli videti kljub opozorilom meteo-

rologov, da bi novi plazovi glede na vremensko situacijo lahko znova zaprli cesto, kakšne so posledice velikih plazov. Tako je na cestah do teh nesrečnih krajev prihajalo do zastojev.

Ali nas letošnji katastrofalni plazovi v Alpah lahko kaj naučijo? Morda to, da so še bolj nepredvidljivi, kot smo vedeli doslej, saj so največjo škodo naredili tam, kjer jih ni nihče pričakoval, ker jih doslej tam kljub še tako sneženim zimam ni bilo še nikoli.

VOJNA OBELEŽJA, VELIK DEL VISOKO V GORAH, URADNO SPLOH NE OBSTAJAJO

ZGOVORNE PRIČE SOŠKE FRONTE

TOMAŽ OVČAK

11. novembra lani je minilo natanko 80 let od konca prve svetovne vojne. V tujini in tudi doma se je takrat zvrstilo kar nekaj slovesnosti in prireditev, ki so nas spomnile na krvava najstniška leta 20. stoletja in okroglo obletnico datuma, ko je bila vojna s podpisom kapitulacije Nemčije tudi uradno končana.

V zavest Slovencev se je prva svetovna vojna najbolj zasedla z bojiščem, ki je bilo na slovenskem narodnostnem ozemlju, ob reki Soči, kjer sta si stali nasproti vojski Italije in Avstro-Ogrske, in ki ga poznamo pod imenom soška fronta.

PRAVLJICE O MILIJONU MRTVIH

Do konca osemdesetih let je bilo to obdobje zgodovine pri nas odrinjeno v pozabo, zadnjih deset let pa se je zanimanje zanj izredno povečalo. Ko počasi prestopamo v novo tisočletje, se nam neohote vsiljuje vprašanje, kaj so nam prinesla ta zadnja leta, ko smo očitno hoteli nadoknaditi zamujeno in popraviti krivico, ki smo jo sedemdeset let delali temu času. Minilo je osem let od otvoritve Kobaridskega muzeja, izšlo je več knjig, ki so nam predstavile in približale dogodke tistih dni, končno smo se spomnili tudi na kulturno dediščino, ki nam jo je zapustila vojna, začeli smo bolj skrbeti zanjo. Po drugi strani pa ne moremo mimo spoznanja, da ta tematika ni bila deležna znanstvene obravnave, da so se kot plevel razširili številni miti in da še danes iz ust ljudi, ki si tega nikakor ne bi smeli privoščiti, lahko poslušamo pravljice o milijonu mrtvih na soški fronti (dejansko okoli 300.000 smrtnih žrtev), o **Hemingwayu** kot njenem udeležencu (stric Ernest je še kot ne devetnajstleten fanté prišel v Italijo šele sredi leta 1918, pol leta po koncu soške fronte), o različnih blitzkriegih (brez uporabe oklepni enot in bombnikov blitzkrieg kot taktika napada ne obstaja; veste po ključju za kakšen tank, uporabljen med »prebojem pri Kobaridu«!), o tem, kako so se ob eksplozijah min za metre in metre nižali vrhovi (če se, se nižajo sedaj, ker jih je sram ob teh neumnostih).

Za vojaki na soški fronti je ostala do današnjih dni ohranjena tudi izredno številčna in bogata nepremična

dediščina. Najbolj opazna so vojaška pokopališča, kostnice ter spomeniki, ki stoje v urbanih okoljih. Kdor pa se odpravi na teren, v zakotja nekdanje frontne črte, ta bo tam prej ali slej naletel tudi na številna skrita vojna obeležja: znamenja, napisne kamne, spominske plošče, vojne grafite... Verjetno najprimernejši izraz zanje, vojna obeležja, nam pove, da gre za likovne izdelke ali manjše arhitekture, ki jih povezuje skupen namen: opozarjati, ohranjati spomin na vojne dogodke in njihove udeležence. Večinoma ne gre za kakšne posebne umetnine, njihova vrednost in pričevalnost sta drugje, v njihovi številčnosti in izvoru. Gledati jih moramo kot celoto.

Vojna obeležja prve svetovne vojne do danes pri nas niso bila deležna še nikakršne celovite znanstvene obdelave. Žal. Do danes niso še niti ustrezno popisana, predstavljena in ovrednotena. Varovanja pa nima smisla niti omenjati, ker ga dejansko ni. Sicer pa: kako varovati nekaj, česar niti ne poznamo? Vzrokov za takšno stanje je več: nepoznavanje tematike, težka zaznavnost objektov, že samo njihovo popisovanje je težko terensko delo, ki se ga ne da narediti kar tako, čez noč in z levo roko. Pravilno interpretiranje besedil, zapisanih na njih, pa je problem prav posebne vrste. Dostikrat minejo meseci, celo leta brskanja po zgodovinskih dokumentih, preden so rešene tudi uganke njihovih sporočil. Sposobnosti, znanja in, najpomembnejše, interes, potreben za to delo, sedaj premore le nekaj laikov, ki pa bi jih lahko vse skupaj prešteli na prste ene roke.

250 OHRANJENIH SPOMENIKOV S SOŠKE FRONTE

Potrebo po popisu vseh teh obeležij sta prva resno, sistematično in z oprijemljivimi rezultati začela udeležati Tržačana **Antonio** in **Furio Scrimali**, ki že od leta 1993 načrtno dopolnjujeta svoj »kataster napisov«. (Vse, ki bi se zaradi kakršnihkoli razlogov utegnili spokniti ob to trditev, bi v izogib nesporazumom in morebitnim manipulacijam želel opozoriti na ključne uporabljene besede »... resno, sistematično in z oprijemljivimi rezultati...« Enako velja za trditev z začetka prejšnjega odstavka, kjer sta ključni besedi »... celovite znanstve-